

Umhverfis- og auðlindaráðuneytið
Skuggasundi 1
101 Reykjavík

Reykjavík, 15. janúar 2020
UST201912-222/H.V.
04.04

Efni: Umsögn um frumvarp til laga um Hálendispjóðgarð

Vísað er til frumvarps til laga um Hálendispjóðgarð, mál nr. S 290/2019 sem birt var í Samráðsgátt stjórvalda þann 18. desember 2019 þar sem lagt er til að stofnaður verði þjóðgarður á miðhálendeninu í samræmi við sáttmála ríkisstjórnarinnar. Áður höfðu verið lögð fram áform um frumvarp til laga um Hálendispjóðgarð á sama stað, mál nr. 290/2019 og vísar Umhverfisstofnun til umsagnar sem stofnunin veitti um áformin, dags. 13. desember 2019, en þau atriði sem fjallað er um í henni eiga jafnframt við um frumvarpið sem nú er lagt fram, sjá:

[https://samradsgatt.island.is/oll-mal/\\$Cases/Details/?id=1549&uid=776713ff-b620-ea11-945b-005056850474](https://samradsgatt.island.is/oll-mal/$Cases/Details/?id=1549&uid=776713ff-b620-ea11-945b-005056850474)

Umhverfisstofnun fagnar því að stefnt sé að verndun á hálandi Íslands sem er einstakt frá náttúrunnar hendi og hefur sérstöðu í Evrópu. Þar er m.a. að finna afar merkar náttúruminjar og þá auðlind sem felst í óbyggðum víðernum landsins. Umhverfisstofnun leggur áherslu á að stýring á svo stóru svæði verði framkvæmd með skilvirkum hætti og að mikilvægt sé að skipta svæðinu í verndarflokka þar sem að verndargildi einstakra svæða innan þjóðgarðsins eru mjög mismunandi.

Athugasemdir Umhverfisstofnunar við einstakar greinar frumvarpsins eru eftirfarandi:

3. gr.

Varðandi markmið hálandispjóðgarðs vill Umhverfisstofnun minna á að í aðgerðaáætlun stjórvalda í loftslagsmálum 2018-2030 kemur fram að einkum séu tvö verkefni mikilvægust til að þeim markmiðum sem að er stefnt og gagnist í baráttunni gegn loftslagsbreytingum. Annað verkefnið lýtur að því að dregið verði úr losun gróðurhúsalofttegunda og hitt að því að binding kolefnis verði aukin. Umhverfisstofnun telur vert að horft sé til þess að samþætta vernd og stýringu Hálendispjóðgarðs þessum verkefnum, t.d. með því að með rekstri þjóðgarðsins verði útblástur gróðurhúsalofttegunda ekki aukinn heldur dragist frekar saman. Til að hægt verði að tryggja það þurfa að koma til margþættar aðgerðir sem hafa áhrif á eldsneytisnotkun

bifreiða, binding gróðurhúsalofttegunda, atvinnustefnu og framkvæmdir. Einnig má gera ráð fyrir því að þjóðgarðurinn feli í sér mikilvægt tækifæri fyrir fræðslu um loftslagsmál. Í 3. gr. kemur fram að eitt af markmiðum Hálendisþjóðgarðs er endurheimt vistkerfa sem hafa raskast (8.tl.). Umhverfisstofnun fagnar þessu markmiði en telur að í því séu tækifæri með frekari útfærslu til að samþætta markmið um loftslagsmál sbr. 1. gr. laga um loftslagsmál og líffræðilega fjölbreytni sbr. 2. gr. laga um náttúruvernd. Með nánari útfærslu felast mikil tækifæri til að leggja lóð á vogarskálarnar vegna þeirra verkefna sem vísað hefur verið til í aðgerðaáætlun stjórnválda í loftslagsmálum 2018-2030.

II. kafli – 4.-9. gr.

Varðandi stjórnfyrirkomulag Hálendisþjóðgarðs vísar Umhverfisstofnun til umsagnar um frumvarp til laga um Þjóðgarðastofnun og þjóðgarða, dags. 9. maí 2019 og umsögn um sama efni vegna frumvarps sem lagt var fram í Samráðsgátt stjórnválda þann 18. desember 2019, mál nr. 318/2019.

10. gr.

Í 1. ml. 10. gr. er um hefðbundnar nytjar vísað til 2. gr. frumvarpsins, en virðist eiga að vera 3. gr.

11. gr.

Í 11. gr. er gert ráð fyrir því að virkjanir í nýtingarflokki 3. áfanga rammaáætlunar verði heimilar og lagðar línum hvað varðar umfang á raski. Í því sambandi bendir Umhverfisstofnun á að skv. 3. mgr. 47. gr. laga um náttúruvernd eins og hún er nú orðuð eru allar athafnir og framkvæmdir sem hafa varanleg áhrif á náttúru svæðisins bannaðar í þjóðgörðum nema þær séu nauðsynlegar til að markmið friðlýsingarinnar nái. Umhverfisstofnun gerir ráð fyrir að virkjunarframkvæmdir hafi tiltekin varanleg áhrif á náttúru svæðisins. Stofnunin bendir hins vegar á að mat á umhverfisáhrifum framkvæmdanna hefur ekki farið fram og því ekki unnt að taka afstöðu til þess á þessu stigi hvert umfang röskunar verður. Ekki liggr heldur fyrir á þessu stigi hvaða verkefni eða markmið eru fyrirhuguð hvað varðar virkjunarhesti innan þjóðgarðs þ.e. hvort hún samrýmist markmiðum fyrirhugaðs þjóðgarðs t.a.m. með því að styðja á einhvern hátt við markmið í loftslagsmálum eða náttúruvernd sem áður hefur verið vísað til í umsögn þessari. Í 6. tl. 3. gr. frumvarpsins segir að stefnt sé að því efla samfélag og styrkja byggð og atvinnustarfsemi í nágrenni þjóðgarðsins og á landinu öllu, m.a. með því að hvetja til sjálfbærrar nýtingar gæða svæðisins.

Í framlögðu frumvarpi um Þjóðgarðastofnun og þjóðgarða sem lagt var fram samhliða frumvarpi um lög um Hálendisþjóðgarð er gert ráð fyrir breytingu á 3. mgr. 47. gr. náttúruverndarlaga. Þar segir í 26. gr.: „Óheimilt er að valda spjöllum eða raski á lífríki, jarðmyndunum, landslagi og menningarmínjum innan þjóðgarða. Heimilt er þó að ráðast í þær framkvæmdir sem sérstaklega eru heimilaðar í lögum um Hálendisþjóðgarð vegna orkunýtingar. Sama gildir um vegagerð sem fengið hefur sérstakt samþykki þjóðgarðsyfirvalda, lýtur ströngum skilyrðum um lágmarks rask og er gert ráð fyrir í stjórnunar- og verndaráætlun. Þá er óheimilt að gera nokkuð það innan þjóðgarðs sem getur spillt eða mengað jarðveg eða vatn, hvort sem er á yfirborði eða grunnvatn.“

Umhverfisstofnun telur að halda verði því til haga að undanfarin ár hafa áætlanir stjórnvalda haft það að leiðarljósi að skipuleggja virkjanir og vernd svæða í sundur sbr. 2. mgr. 3. gr. laga um verndar- og orkunýtingaráætlun þar sem segir: „Í verndar- og orkunýtingaráætlun er á grundvelli sjónarmiða sem fram koma í 4. mgr. mótuð stefna um hvort landsvæði þar sem er að finna virkjunkostí megi nýta til orkuvinnslu eða hvort ástæða sé til að friðlýsa þau eða kanna frekar. Virkjunkostir á viðkomandi svæðum eru samkvæmt því flokkaðir í orkunýtingarflokk, verndarflokk eða biðflokk.“ Auk þess bendir Umhverfisstofnun á að við undirbúning nýrra friðlýsinga hefur stefnan verið sú að mannvirki tengd orkuvinnslu séu ekki innan friðlýstra svæða, sbr. friðlýsing Þjórsárvera (2017), friðlýsingu fólkvangs í Glerárdal (2016) og nýjasta dæmið í tillögu að friðlýsingu svæðis í Þjórsárdal þar sem mörk miða við að mannvirki í tengslum við Búrfellsvirkjun séu utan hins friðlýsta svæðis. Hér er því um nokkra stefnubreytingu að ræða.

Með því að hafa framkvæmdir innan þjóðgarðs fremur en utan má benda að þannig munu gilda um þær strangari skilyrði en ella.

Virðingarfyllst

Sigrún Agústsdóttir
settur forstjóri

Hildur Vésteinsdóttir

Hildur Vésteinsdóttir
teymisstjóri